

dorpe «tosco, grosero», o el del port. *viçoso* 'aviciat, malcriat, inexperimentat' i fins el de 'graciós amanerat' que té el *vezoso* italià, bé podia aquest TUSCUS de Plaute arribar a 'tosc'.

Però així com en la situació de la *Cistellaria* es pot percebre una al·lusió a les dones públiques d'aquells barris baixos, en altres situacions es degué pensar en la gent humil i miserable que la poblava en majoria (cf. les *fortunas miseræ* que ja retreu Lampàdio), i això duia al matís de 'baix, vil', d'on 'rústec, grosser'. Fem memòria del sentit pres per mots com el català *raualer*, cast. *arrabalero* 'mal educat', l'angl. *suburban* id., angl. antiq. [fins al S. XVII] *suburb* 'llicencios', i l'hisp.-am. *orillero*, derivat de *orilla* 'suburbi': que en uns països, com Costa Rica, vol dir 'persona ordinària, sense educació', en altres 'de mala fama moral' o (Argentina, Cuba) reuneix tots dos significats.

Un altre testimoni arcaic de l'adjectiu romànic sembla trobar-se en el substantiu abstracte *tuscitia* documentat en una glossa del Còdex Vaticà de la Rein: Cristina (ms. del S. X), que conté tantes formes de llatí vulgar hispànic:² «tuscitia, id est reumatismo distillatio uvæ cribellantis in pulmones» (CGL III 606.1): com que *uva* és la 'úvula' i *rheumatismus* 'flui o destil·lació d'humors', s'ha d'entendre que *tuscitia* havia pres la mateixa acc. de 'rutiça, carraspera' que veiem en el seu sinònim *asperitas* (*asperitas faucium, animæ*, o simplement *asperitas*), i traduir 'secreció de la úvula que degota o traspua cap als pulmons'; veg. més justificació d'això a la nota 7 de l'article del *DECL*, i amb anàlisi dels mots llatins usats i dels pasatges de St. Isidor d'on parteix aquesta glossa.

Encara que el domini propi i ferm, de *tosc* i derivats, és el de les llengües hispàniques, sembla clar que no en manquen algunes petjades a França i Itàlia. En llengua d'oc és clara la que presenta el verb *toscar* 'polir, febrir, brunyir, polimentar', que ja apareix en el gran trobador Marcabré, S. XII (que era de Guiana tirant a gascó), i en forma septentrional oc. *toschar* en *Aigar e Maurin* (v. 430): això no és més que la prolongació del nostre verb *toscar* 'polir el suro o la carn etc.' usat a la Selva, Urgell i Emp. (*DAG*; JoPla, *L'Empordanet*, p. 64) o les pells adobades (Igualada, *BDC XIX*).

I podem suposar que avui resta amb sentit translàtic *touscà* «gagner, ramasser» (cf. el nostre murriesc *polir* 'guanyar al joc, estafar'). Sorpren més de veure que el prov. mod. *tousc*, -co, hagi pres el sentit de 'tebi' (lié *tousc*, *TdF*); però això resulta aplicar-se sobretot a cosa líquida (*ban tousc*, *TdF*) i sobretot és parlant de l'aigua que el trobem usat en les obres de Mistral: *l'aigo tousco* en *Calendau* (que ell mateix tradueix per «l'eau tiède» VI, 29.4), endevinem que es partiria de les aigües naturalment termals, que solen ser calentes i alhora riques en matèria mineral, idèntica a la tosca, o que hom hi ha comparat; en tot cas, aquí tenim e mateix adjectiu nostre, a explicar per una variant semàntica o altra. Cf., encara, el bc. suletí *toxka* 'terròs, gleva', sobre el qual cridà l'atenció Rohlfs en el seu article sobre vocabulari bc.-romànic de *ZRPb*. XLVII,⁶⁰

406. Cf. infra, n. 3.

Si M-L. no sabé veure l'etimologia llatina de TUSCUS, ja no és gens segur que s'equivoqués, en ajuntar al nostre mot (*REW*, 9013) el fr. ant. *tosche* 'bosquet', per més que ens sobti aquest significat. Era més aviat dialectal, però bastant freqüent des del S. XIII al XVI, i els testimonis que n'aplega God. (VII, 732) són sobretot del Centre i el SO., però hi ha també algun cas de la forma *tocque* que deu ser normanda o picarda; del fr. dial. *touche* «réservé de bois entre des défrichements» tracta P. Lebel, *Rev. des Ét. Anciennes* XLVI, 135ss.; en b. ll. es documenta *tusc(h)a* des de 1104 en el Du C.

I així sembla continuar cap al Sud: particularment prov. *tousco* «touffe d'arbres, fourré, hallier», que no sols coneixem pel *TdF* (aquí amb variant del Delfinat, *touscho* i de Marsella *touesco*) sinó usada pel mateix Mistral: «de souspir darrié li *tousco*, / e d'aubre tort, de planto fousco, / de flour estranjo ---» (trad. «derrière les touffes»), «la pichouneto baselico / --- / entre li *tousco* d'òulivié» (*Nerto* VII, 130; epíleg, 119); car fins hi ha un mossàr. granadí *túska* «maleza, matorral, zarzas» del qual trobà Simonet un cas en una escr. aràbiga anterior a 1370. El gascó *tüska*, aran. *tüsta* 'matoll', 'mata d'herba', és més tèrbol fonèticament (veg. el meu *Vocab. Ar.*), però essent variant més limitada potser podem admetre que en sigui una alteració contaminada per sinònims com *mata* i tenint en compte la *ü* i la *t*, FUSTIS, gascó *hüsta*.

Que tot això va junt no s'hi pot vacillar; que es relacioni amb l'hispànic *tosc/tosca*, és difícil posar-ho en dubte: que hi pot haver algun enllaç semàntic ho sentim ben possible; en tot cas pensem que les idees de bosc i selvàtic es toquen pertot amb les de grosseria i barroeria: pensem en el sentit de mots com el francès *broussailleux*, ll. *hispidus* i *hirtus*, cat. *brolla* al costat d'*embrollat*. Tenim doncs la convicció que també l'àrea de TUSCUS va abraçar aquests grans sectors de França. Per una altra banda el nexa semàntic també pogué incloure la idea de l'extensió ericada dels matolls: així ho suggereix el mot *tusca* 'estora' de les Glosses de Karlsruhe (S. VIII, Förster-K., *Altfrz. Übungsbuch*, col. 27ss., n.º 125), si és veritat que la forma *toxa* 'manta grossera' de les Glosses de Reichenau, com pensa Hetzer (*BbZRPb*. VI, 51, 71, 113) és alteració de *tusca*: cf., en efecte, el pas del ll. MATTA 'estora' al cat., port. i cast. *mata* 'arbut' i alhora port. i cat. *mata* 'bosc, selva'.

A Itàlia el rastre de TUSCUS sembla que es perdi, però cal admetre la possibilitat d'un mot decadent en aquell país, amb afloraments escadussers que sobrevisquin ací i allà. Du C. cita un cas espars però antic de *tuscus* «rudis» en la vida de Sta. Coloma de Rieti († 1503); en el marchigiano *truscu* «rosso, maleducato» (a Servigliano, *ARom*. XIII, 270) és veritat que ens fa nosa la *r* (tot i la proximitat geogràfica amb Rieti), però pot ser per alguna contaminació, com la de *truante* (o qui sap si altres mots d'idea connexa com *trucioli* «frusti», *trullo* 'pet', *truscio* 'remor', *troia* 'mala dona').